

## خلاصه کتاب مسائل آموزش و پرورش ایران

نویسنده: احمد آقازاده / ناشر: سمت

### فصل اول: تاریخچه آموزش و پرورش ایران

#### ■ کلیاتی در باب ویژگی‌های آموزش و پرورش ایران از عصر قدیم تا کنون

✓ نهاد آموزش و پرورش در ایران باستان به‌ویژه در دوره هخامنشیان و ساسانیان متأثر از دو عامل حکومت و خاستگاه اجتماعی اقتدارطلبانه جامعه بوده است.

✓ آموزش و پرورش در این دوران ماهیتی محافظه‌کارانه و خصلتی طبقاتی داشته است.

✓ نحوه تربیت و تعلیم خصوصی و خانوادگی در میان طبقات مرفه و اشرافی معمول بوده است.

✓ سازمان رسمی برای اداره امور آموزش و پرورش عامه وجود نداشته است.

✓ از صدر اسلام تا قرن چهارم هجری، مساجد نخستین نهادهای آموزش عمومی بودند.

✓ هدف اصلی تعلیم و تربیت در این دوره، اجتماعی کردن فرد، سازگار نمودن او با جامعه و انتقال میراث فرهنگی بوده است.

✓ دوره آموزش در مکاتب و مدارس آن روزگار بستگی به وضع مالی خانواده و میزان معلومات معلم و استعداد و توانایی کودکان داشته است.

✓ در قرون پنجم، ششم و اوایل قرن هفتم هجری، تلاش‌های دولتمردانی چون نظام‌الملک، خواجه نصیرالدین طوسی و ادیبانی چون سعدی در صدد اصلاح امور فرهنگی بود.

✓ در دوران صفویه، فرآیند تعلیم و تربیت تحت‌الشعاع مرام و عقاید مذهبی بود و هدف آن رسیدن به رضایت خاطر حق تعالی بود.

✓ روابط معلم و متعلم در عصر صفویه بر اساس اطاعت و تبعیت مطلق استوار بود.

✓ در مدارس دوره صفویه، پذیرفتن اقوال و عقاید دانشمندان و قدما از روی تعبد جزو فرایض گردید و نوآوری، ابتکار و استدلال از رونق افتاد.

✓ در دوران سلطنت نادر شاه افشار، کریم‌خان زند و فتحعلی‌شاه قاجار، به واسطه آشفتگی‌های اوضاع اجتماعی و سیاسی، فعالیت‌های آموزش و پرورش دچار رکود گردید.

✓ در زمان عباس میرزا و محمدشاه، در نتیجه تماس‌های دولت ایران با دول خارجی، اعزام گروه‌هایی از دانشجویان به اروپا آغاز شد.



✓ در دوره سلطنت فتحعلی شاه، برقراری روابط فرهنگی با ممالک فرانسه و اتریش، دایر شدن مدارس و مؤسسات جدید آموزشی و ترجمه و انتشار کتاب‌های مختلف آغاز شد.

### ■ تأسیس مدرسه دارالفنون

✓ تأسیس مدرسه دارالفنون در سال ۱۲۶۸ قمری توسط امیرکبیر، گام مؤثری در توسعه آموزش و پرورش نوین ایران بود.  
✓ هیئت امنای دارالفنون با استخدام معلمان اروپایی در رشته‌های تحصیلی مورد نیاز، در شناساندن تمدن اروپا و فرهنگ جدید مغرب‌زمین مؤثر بود.

✓ اندیشمندانی چون میرزا ملکم‌خان، افضل‌الملک کرمانچی، فرصت شیرازی و زین‌العابدین مراغه‌ای از نظام کهن و ناکارآمد تعلیم و تربیت انتقاد می‌کردند.

### ■ قانون اساسی معارف

✓ در ۱۲۹۰ شمسی، قانون اساسی معارف در مجلس دوم به تصویب رسید که مشتمل بر ۲۸ ماده بود.  
✓ ماده ۱: مکتب و مدرسه به مؤسساتی اطلاق می‌شود که به منظور تربیت علمی، اخلاقی و بدنی کودکان و نوجوانان دایر می‌گردد.  
✓ ماده ۳: آموزش ابتدایی برای عموم ایرانیان اجباری اعلام شده است.  
✓ ماده ۵: اولیا مکلف‌اند فرزندان خود را از هفت سالگی به تحصیل ابتدایی وادارند.  
✓ ماده ۸: مکاتب به دو گروه رسمی و غیررسمی تقسیم می‌شوند.  
✓ ماده ۱۸: وزارت معارف موظف است درجه و مراتب تحصیلی را معین نموده و برای هر کدام گواهینامه صادر کند.  
✓ ماده ۲۰: وزارت معارف تاکید دارد که در شهرها و قصبه‌ها بر حسب عده نفوس، مدارس ابتدایی و متوسطه دایر شود.  
✓ ماده ۲۱: مقرر کرده است که در تهران و مراکز عمده مدارس عالی دایر شود.  
✓ ماده ۲۴: مخارج مدارس غیرمجانمی دولتی از محل حق‌التعلیمی تأمین می‌شود.  
✓ ماده ۲۸: مجازات بدنی در مکاتب و مدارس ممنوع است.

### ■ تحولات آموزش و پرورش در قرن چهاردهم شمسی

✓ در سال ۱۳۰۰ شمسی، قانون تشکیل شورای عالی فرهنگ به تصویب رسید که عهده‌دار تنظیم امور مدارس، برنامه‌ریزی آموزشی و صدور گواهینامه بود.  
✓ در سال ۱۳۰۷ شمسی، قانون اعزام دانشجو به خارج از کشور تصویب شد.  
✓ در اسفند ۱۳۱۲ شمسی، قانون تربیت معلم برای تربیت معلمان دوره ابتدایی در سراسر کشور تصویب گردید.  
✓ در سال ۱۳۱۳ شمسی، قانون تأسیس دانشگاه تهران به تصویب رسید.



- ✓ در سال ۱۳۲۲ شمسی، قانون آموزش اجباری به تصویب مجلس شورای ملی رسید.
- ✓ در سال ۱۳۲۸ شمسی، برنامه چهارساله ابتدایی به تصویب شورای عالی فرهنگ رسید.
- ✓ در سال ۱۳۳۰ شمسی، دوره آموزش ابتدایی در روستاها و شهرها به مدت شش سال تعیین شد.
- ✓ در سال ۱۳۳۷ شمسی، نخستین برنامه عمرانی ایران به مرحله اجرا درآمد.
- ✓ در سالهای ۱۳۴۴-۱۳۳۴ شمسی، برنامه‌های اصلاحی در مدارس ابتدایی و متوسطه تجدید نظر شد.
- ✓ در مهر ۱۳۴۱ شمسی، طرح سپاه دانش به منظور تأمین معلمان مدارس ابتدایی در مناطق روستایی تصویب شد.
- ✓ در سال ۱۳۳۶ شمسی، در برنامه دوم عمرانی به آموزش حرفه‌ای و فنی توجه خاص شد.
- ✓ در سال ۱۳۳۹ شمسی، قانون استخدام معلمان فنی به تصویب رسید.
- ✓ در سال ۱۳۴۰ شمسی، مرکز تربیت معلم فنی در تهران دایر شد.
- ✓ در آذر ۱۳۴۳ و بهمن ۱۳۴۶، وزارت فرهنگ به سه وزارتخانه آموزش و پرورش، علوم و آموزش عالی و هنر تفکیک شد.
- ✓ در سال ۱۳۴۱ شمسی، اداره کل آموزش ابتدایی و مرکز تحقیقات تربیتی وزارت آموزش و پرورش طرح پیشنهادی ۲۰ ساله آموزش و پرورش را آماده کرد.

### ■ نظام جدید آموزش و پرورش (۱۳۴۵)

- ✓ در سال ۱۳۴۵ شمسی، قانون تشکیل شورای عالی آموزش و پرورش مشتمل بر ۹ ماده و ۵ تبصره به تصویب رسید.
- ✓ در نظام جدید، آموزش همگانی از شش سال به هشت سال افزایش یافت که شامل دو مرحله پنج‌ساله و سه‌ساله (راهنمایی) بود.
- ✓ دوره متوسطه چهار سال تعیین شد که به دو بخش نظری و فنی (عملی) تقسیم می‌گردید.
- ✓ آموزش متوسطه نظری به دو رشته علوم و ادبیات و علوم انسانی تقسیم شد.
- ✓ در سال ۱۳۴۸ شمسی، قانون شوراهای آموزش و پرورش منطقه‌ای تصویب شد.
- ✓ در اوایل دهه ۱۳۵۰ شمسی، طرح مبارزه با بی‌سوادی و گسترش مدارس حرفه‌ای و فنی اجرا شد.
- ✓ در سال ۱۳۵۰ شمسی، آموزش از راه دور برای نخستین بار از طریق مکاتبه‌ای در دانشگاه ابوریحان بیرونی آغاز شد.
- ✓ در سال ۱۳۵۲ شمسی، دومین دانشگاه آموزش از راه دور به نام دانشگاه آزاد ایران تأسیس شد.
- ✓ در سال ۱۳۵۳-۱۳۵۴، ساختار آموزشی دوره متوسطه به سه رشته نظری (عمومی)، فنی و حرفه‌ای و جامع تقسیم شد.
- ✓ در سال ۱۳۵۴ شمسی، طرح تأسیس کلاس‌های آمادگی (کودکستان) برای ورود به آموزش ابتدایی تدوین شد.

